

МЕТОДИКА НА УЧЕБНАТА ПРАКТИКА В БИБЛИОТЕКИ С РЕЛИГИОЗНА НАСОЧЕНОСТ

Светла Шапкалова

Университет по библиотекознание и информационни технологии, град София

METHADODOLOGY OF EDUCATIONAL PRACTICE IN LIBRARIES WITH RELIGIOUS AWARENESS

Svetla Shapkalova

State University of Library Studies and Information Technologies, Sofia

Summary: The topic is associated with extracurricular training of students from the Department of Cultural and Historical Heritage at SULSIT. The educational practice is included in the teaching hours of the seminar classes and the educational technology is described for its conduct. This report shows the methodological experience of the academic mentor for effective student work in libraries of religious communities. The results of the conducted practice in favor of the student and the training organization are presented. Brief information is provided on the libraries where the educational practice has been conducted and the way it has been implemented. Based on observations and the results described, conclusions have been drawn.

Key words: extracurricular training, educational practice, educational technology, methodological experience, academic mentor, student work, religious libraries.

В съвременните условия на динамичното развитие на информационни технологии се очакват промени и в познатите традиционни образователни модели. Едно от важните предизвикателства пред висшето образование е целенасочена подготовка за успешна професионална реализация на младите хора. Това налага обучаемите и обучаваните, които след приключване на образованието да умеят успешно да прилагат. Популярният метод „учене чрез правене“ е успешно приложим и в учебната практика, която е важна съставна част от академичното обучение. Чрез нея студентите имат възможност да се запознаят с естеството на бъдещата си професия към която са се насочели.

Учебната практика в академичното обучение

Учебната практика е вид извънаудиторна форма на обучение, а във висшето образование е приет термина „практикум“. Академично правило е, че практическото обучение се свързва: с хорариума от учебни часове в учебния план; със съдържанието на учебните програми; с методите, формите, резултатите и начина на организиране на учебно-възпитателния процес в конкретното учебно заведение.

Университетът по библиотекознание и информационни технологии е държавен университет в който вече тринадесет академични години се преподават неконфесионално знания по религия. Началото на този образователен модел е положено със създаването на катедрата по „Културно-историческо наследство“ през 2003 г. На по късен етап, дисциплините свързани с религията се преподават и в други специалности от Факултета по библиотекознание и културно наследство. УниБИТ е светски университет, където целенасочено се придобиват религиозни познания, които обогатяват общата култура на студентите и са им полезни за бъдещата им реализация. Преподавателите се стремят да формират у младите хора толерантно отношение към религиозното многообразие и етническите различия [по 3].

Лятната практика е включена в учебните планове на всички специалности във Факултета по библиотекознание и културно наследство, тъй като дава възможност на студентите да приложат знанията си, придобити по време на аудиторната заетост. Практиката е част от извънаудиторната заетост и може да се организира във всички библиотеки на страната – националната, регионалните, читалищните, научните, училищните, специализираните и др. Целта на учебната практика в библиотека е да могат студентите да се запознаят с целия библиотечно-информационен процес. Практическото обучение служи и за мотив към младите хора да се насочат към работа в библиотечните институции.

Задачите в учебната практика могат да се разделят на: учебни, професионални и научни. В учебните задачи фокусът се поставя върху прилагане на знанията на студентите на практика за структурата на библиотеката. Важно и полезно за тях е да се научат да работят с библиотечните фондове; както и да могат да обслужват читателските интереси; също така да покажат своята библиотечна информационна грамотност. Професионалните задачи на учебната практика в библиотека е студентите открито да споделят своите научни интереси и да направят подбор и селекция на източниците. Много важно е да съумеят, осмислят и анализират прочетеното, както и да се научат да работят с каталози-традиционни и електронни. Основен момент е студентите да усвоят коректното цитиране и използване на източници и да свикнат да правят библиографски справки по конкретни теми. Научните задачи са свързани с формиране на траен интерес на студентите към научна работа и към конкретна изследователска тема.

Учебната практика се провежда в десет работни дни по осем часа на ден и препоръчително през ваканционните месеци юли и август. Основните изисквания към участващите студенти в учебната работа са свързани с дословни изпълнения на предварително планираните и поставени задачи. Ежедневно документиране на работа на студента в библиотеката. Спазване на необходимата трудова дисциплина и отговорно изпълнение на поставените индивидуални задачи от библиотечно-информационните работници. Студентите получават работен лист с насоки от преподавателя и се водят по него. Виж. Приложение №1. Попълват стриктно формуляра и го предават на ръководителя на практиката в началото на учебната година. Виж. Приложение № 2. Насрочва се събеседване с целия курс и ръководителя на практиката, което се провежда в началото на учебната година през месец октомври. Студентът предава работния лист с подробно описание на извършените от него дейности с подпис и печат от ръководството на библиотеката. Подготвя презентация до двадесет слайда за библиотеката в която е работил и с неговите изпълнени задачи, прилага снимков материал от личния си архив. Всички студенти участват в устна дискусия помежду си, обменят опит и споделят нови идеи, а преподавателят обобщава резултатите и поставя оценка.

Описание на образователната технология

Учебната практика на студентите в катедрата по културно – историческо наследство се провежда в три направления: архиви, музеи и библиотеки. Първоначално описана образователна технология обяснява как това се случва по принцип в библиотека. Специфична е практиката в библиотечни сбирки на религиозните общности.

От изключителна важност за мотивацията на студентите е да се избере подходящ академичен наставник - с научни компетенции и лично отношение към религиозните общности. Менторът отговаря за правилното и целенасочено провеждането на практическото обучение в библиотека, която комплектува религиозна литература. Той трябва да притежава необходимите умения и контакти, за да съдейства на студентите в процеса на практическата им работа. Постоянно наблюдава и следи за хода на учебната практика, дава ясни указания, иска обратна информация и съдейства за всичко необходимо за точното провеждане на учебната практика.

Академичния наставник следва да бъде човек, който може да изгради добри взаимоотношения с религиозните общности и който има подходящи комуникационни умения. От основно значение е да има желание да е в ролята на ментор, а не да я приема, само защото му е задължение. Наставникът трябва да е в състояние да разглежда необходимостта от библиотечната практика от гледната точка на студента, така и на организацията. Проблемите следва да се идентифицират и решават своевременно и наставникът трябва да се старее да намери подходящи решения, при които и стажантът, и библиотечната организация да са в позиция на взаимна удовлетвореност. Интерактивността на учебната практика в библиотеки с религиозна насоченост, се състои: в описаната методика на провеждане, образователната технология на работния лист, в личните качества на ментора за успешно и ползотворно комуникиране между религиозната общност, университета и студента.

Цели и задачи на учебната практика в библиотека на религиозни общности

В резултат от учебната практика, проведена в библиотека студентите трябва да:

- запознаване със структурата на библиотеката с религиозна насоченост;
- развият умения за библиографиране, работа с каталози (традиционни и електронни), извършване на библиографски справки на религиозна тематика;
- получат знания за организирането на религиозния фонд;
- подробно запознаване с отдел 2 “Религия. Теология”
- придобият умения за обслужване на читателските интереси в областта на религията;
- формират компетенции да изпълняват длъжността *библиотечно-информационен работник, в*

библиотека с религиозен профил;

- формират траен интерес към научноизследователска работа в областта на теологията.

Целева група на учебната практика

Студенти от III курс, приблизително 20 – 23-годишни. Работи се с малки групи (до 3 души), които се разпределят на смени по две седмици.

Логистично осигуряване на учебната практика

Време: 10 работни дни, по 8 часа на ден, през юли и август;

Материали: дидактически – индивидуален план за работа; отчетна карта; документи на академичните наставници, фото-заснемане.

Образователната технология на учебната практика

- предварителен инструктаж от академичните наставници, съвместно с представител на библиотеката на религиозната общност;
- основно изискване е точното изпълнение на предварително поставените задачи от академичния наставник и от библиотечно-информационните работници, спазване на необходимата трудова дисциплина и съобразяване с религиозните виждания на общността;
- ежедневно инструктиране за текущите задължения;
- инвентаризиране и каталогизиране на книгите и документите от религиозния фонд;
- съставяне на анотации на книги по религия за електронния каталог;
- обслужване на посетители и отговаряне на читателските търсения в областта на теологията;
- отчитане пред академичните наставници работните листи (прилага се) с описание на извършената работа, подписана и подпечатана от ръководството на библиотеката;
- събеседване с ръководителя на практиката по специфични въпроси свързани с религията.

Позициониране

Учебната практика се провежда според учебния план след приключването на VI семестър. Обикновено се случва през лятото, може да е и по време на семестъра, но това е по изключение ако студента е зает с друга практика или стаж, пътува в чужбина или изтъкне лични или семейни причини пред ментора.

Анализ на работните листи

Педагогиката съдържа както теоретични разбирания (модели, концепции) за това какво трябва да бъде по-доброто образование (преподаване и обучение), така и базирани на последните практически методи (методология), които се използват в образователно-възпитателната практика. Дидактика е и процеса на преподаване и обучение в различните етапи на образованието (предучилищно, училищно, студентско (университетско), обучение на възрастни, социално-възпитателна и превъзпитателна дейност). Учебният метод следва последователен научен подход или образователен стил за привличане на вниманието и събуждане на интереса на студента с цел подобряване на учебния процес и осмисляне на същността на изучавания учебен материал [1, с. 57].

Обратната връзка за ментора в практическото обучение са работните листи и есенното събеседване за резултатите от лятната практика. Обработените работни листи са за академичните учебни години 2015-2017 и са 117 на брой. На студентите е предоставено правото на избор в коя библиотека да проведат своята учебна практика. Те решават сами къде да са: в националната, в столична, в университетска, в регионална, в читалищна или в библиотека на религиозна общност и т.н. Първото което се посочва в работния лист е името на студента, курса, факултетния номер и времевия период за провеждане на практиката. Виж приложението. Следва подробното описание по дни на извършената от студента работа в библиотеката. Задължително условие е на работния лист да има подпис и печат от ръководството на библиотеката. Най-често студентите помагат в почистването и поддръждането на библиотечния фонд. Описват книги и работят с електронните каталози. Дава им се възможност и да обслужват читателските интереси.

В работните листи са посочени като най-предпочитани читалищни библиотеки в София. Причината е обяснима, лесно и достъпно е да се проведе практиката там, а и студентите са по-мобилни в по-малка институция. Радват се на по-голямо внимание и лично отношение. Свързват читалището с нематериалното културно наследство, което има досег и с религиозното такова. В София се посочват следните читалищни библиотеки към: НЧ "Цар Борис III-1918", НЧ "Г.С Раковски - 1925", НЧ "Васил Левски - 1904", НЧ "Христо Ботев - 1926". Предпочитано място за стаж е Столична библиотека, защото студентите имат утвърдени практически занимания в продължение на години. От скоро и Националната библиотека са разработени студентски стажове, защото директорката е преподавател и в УниБИТ и има лично отношение към реализацията на студентите. Студентите често избират да карат своята практика в Библиотечно информацион-

ния център на УниБИТ, института по лидерство към УниБИТ, учебния параклис и музей към УниБИТ. С желанието практикуват в централната армейска библиотека, в музейни библиотеки на Националния исторически музей, Ваения музей и други музейни библиотеки в София. В работните листи са посочени и читалищни библиотеки около София: с. Герман, с. Лозен, с. Суходол, с. Кремиковци, с. Герман, с. Железница, с. Долни Богров, гр. Костинброд и т.н. Обикновено се предпочита учебната практика в библиотека да е свързан с родното населено място или там където студентите ще пребивават през летния период гр. Перник, гр. Самоков, гр. Мездра, гр. Сливен, гр. Бургас, гр. Плевен, гр. Костенец и др.

По описанието на работните листи се съди, че студентите от специалност културно-историческо наследство избират да проведат своята учебната практика в библиотеките на религиозните общности. Това се дължи на трайният им интерес към религиозното културно наследство, създаден по време на обучението в блока от учебни дисциплини даващи знания по религия. Академичните религиозни знания се преподават интерактивно и студентите постоянно работят на терен, което им създава траен интерес към религиозните общности. По време на семестъра, преподавателите запознават студентите с различни библиотечни сбирки на религиозни общности. Някои са включени в групови, а други в индивидуални теренни проучвания. Това определено създава траен интерес към религиозната литература, нейното подреждане и систематизиране. Предпоставка е и студентите да предпочитат да проведат учебната си практика в библиотека с религиозна насоченост.

Груповата теренна работа се провеждат не само в София, а и по цялата страна. Студентите посещават библиотеката на Богословския факултет, която е най-голямата филиална към СУ и наречена библиотека „Теология“. Колективно се посещава и библиотеката на Духовната семинария „Свети Иван Рилски“ в София. Интерес представлява и най-старата манастирска органична библиотека в Рилския манастир. В обучението е включена и библиотеката на Бачковския манастир. С огромен интерес се разглежда и библиотеката в Католическата апостолическа екзархия. Богата и интересна и библиотеката на Първа евангелска църква, на Баптистките християни, като и на Методистите, забележителни са библиотечните църковни колекции на Адвентните християни от седмия ден. Библиотечните сбирки на Бялото братство, библиотека на свидетелите на Йехова както и на Мормонската църковна общност.

Много от студентите изявяват желание за индивидуална работа и лятна практика в библиотека с религиозна насоченост. Работните листи от религиозни библиотеки са 44 броя. Летните стажове са проведени в библиотека на Рилския манастир, в Библиотеката на Софийската синагога, в библиотеката на Софийската духовна семинария, Пловдивската духовна семинария Католическата екзархия, Първа евангелска църква и други от останалите посочени по-горе. Характерно е за тези практики, че студентите обогатяват познанията си в областта на теологията, както и на библиотекознанието. Предимствата за студентите са, че имат възможност да се срещнат с представители на религиозните общности, които са вярващи хора и имат различна ценностна система. Младите хора свикват толерантно да общуват с друго мислещия и разширяват духовния си мироглед.

Заключения

Най-добрите възможности за усвояване на необходимите теоретични знания и практически умения се оказват, че се случват с интегрирането на научните познания с практическите умения, преподадени с модерните интерактивни форми. Развитието на педагогическата наука, прилагането на иновационни модели и нови методични практики на преподаване безспорно повишава нивото на обучение по културно-историческо наследство.

Приложението на практически ориентираното обучение в учебна и реална среда е в съзвучие не само с интересите на бъдещата реализация на пазара на труда, но предимно на самите обучавани. Използването на работния лист като отчетна форма и обратна връзка изключително много допада на студентите, защото предварително знаят своите задачи и ангажименти свързани с летния стаж в библиотеката и се чувстват уверени и спокойни.

Лятната практика проведена в библиотека повишава интереса към професията на библиотечно-информационния работник. На студентите се предоставя реална възможност да се запознаят с библиотечните сбирки на различните религиозни общности, защото по време на лятната практика имат достъп до книжовно-документалния поток. Стажът е стимул за задълбочено усвояване на теоретичните и практическите знания и умения в областта на библиотекознанието и теологията. За студентите интерес представлява ученето, чрез правене защото те могат пряко да наблюдават и в действителност да участват в библиотечната работа, спрямо възможностите и нагласи си.

ЦИТИРАНИ ИЗТОЧНИЦИ

1. Назърска, Жоржета, Светла Шапкалова. Методика на обучението по религия във висшите светски училища. – София: За буквите – О писменехъ, 2015. 215 с.
2. Радев, Пламен. Обща училищна дидактика: Или събития, ситуации, обекти, субекти, конструкти и референти в училищното обучение и образование – Пловдив: Университетско издателство Паисий Хилендарски, 2005. – 476 с.
3. <http://www.unibit.bg/>

ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение № 1

РАБОТЕН ЛИСТ

Име ..... курс ..... Ф№ .....

Времеви период: от ..... до .....

(посочва се времето на провежданата практика от студента)

Моля, посочете Библиотека в която сте провели учебната практика: .....

Моля, проведете Вашата учебна практика по следния учебен план:

№ на задачата	Срок – 10 работни дни	Задачи за изпълнение
1.	1 ден	Запознаване с библиотеката: - разходка из библиотеката; - описание на отделите; - контакти с ръководството и персонала; - план за провеждане на практиката с ментора.
2.	2 ден	Разглеждане на библиотечния фонд: - посещение на хранилища – почистване, подреждане и съхраняване на книжните източници; - виртуална разходка из информационния фонд и запознаване с базата данни на каталога на библиотеката.
3.	3 ден	Обслужване на библиотечния фонд: - попълнение на фонда – покупка, абонамент, дарение. - отчисляване на книги – за хранилища извън библиотеката, за други библиотеки, за вторични суровини.
4.	4 ден	Библиотечни каталози: - подреждане на традиционния фишов каталог; - работа с електронния каталог.
5.	5 ден	Работа с потребителите на информационни ресурси-читателите: - издаване на читателски карти; - общуване и разяснения.
6.	6 ден	Извършване тематично краеведско проучване.
7.	7 ден	Запознаване с отдел изкуство и разглеждане на различните сбирки.
8.	8 ден	Работа в детския отдел с приложения на интерактивни методики.
9.	9. ден	Изработване на тематична библиографска справка по темата на курсовата работа.
10.	10 ден	Попълване на работния лист с подробни обяснения за извършената практическа работа. Подпис и печат от директора на библиотеката.

Ръководител на учебната практика:

Директор на библиотеката:

Подпис:

Подпис и печат:

Приложение № 2

РАБОТЕН ЛИСТ

Име ..... курс ..... Ф№ .....

Времеви период: от ..... до .....

Моля, посочете Библиотека .....

ПОДРОБНО ОПИСАНИЕ НА УЧЕБНАТА ПРАКТИКА

№ на задачата	Срок – 10 работни дни	Описание на планираните и изпълнени задачи:
1.	1 ден	
2.	2 ден	
3.	3 ден	
4.	4 ден	
5.	5 ден	
6.	6 ден	
7.	7 ден	
8.	8 ден	
9.	9. ден	
10.	10 ден	

Ръководител на учебната практика:

Директор на библиотеката:

Подпис:

Подпис и печат: